

रक्त पातळ करणाऱ्या औषधांचा सुरक्षित वापर

आपणांस काय माहित असावे ?

रक्त पातळ करणाऱ्या औषधांविषयी मला काय माहित असावे ?

रक्त पातळ करणारी औषधे ही रक्तात घेणाऱ्या गुठळ्यांमुळे उद्भावणा-या आजारांवर उपचार म्हणून किंवा प्रतिबंधात्मक उपाययोजना म्हणून वापरली जातात. फुफ्फुसांना जोडलेल्या धमनीत रक्ताची गुठळी होणे किंवा पायातील शिरेत रक्ताची गुठळी होणे यांसारख्या आजारांच्या परिस्थितीतही रक्त पातळ करणारी औषधे वापरली जातात . ही औषधे पायाच्या शिरेत होणाऱ्या रक्ताच्या गुठळ्या (DVT) किंवा शस्त्रक्रियेनंतर होणाऱ्या रक्तातील गुठळ्या किंवा दिर्घकाळ पडून/झोपून राहिल्यामुळे उद्भावणाऱ्या आजारांवर प्रतिबंधात्मक उपाय म्हणूनही वापरली जातात

उदा. हिपारिन, वारफारीन, रिक्वरोइवीन, डेबीगॅट्रान, अँपीक्सॅबॅन, इंडोक्झॅबॅन इ.

रक्त पातळ करणारी औषधे सुरक्षितपणे कशाप्रकारे घ्यावी ?

- नेहमी ही औषधे दिलेल्या प्रिस्क्रिप्शननुसारच घ्यावी. दररोज ठराविक वेळीच औषधे घ्यावी. त्यामुळे शरीरातील औषधाची पातळी स्थिर राहिल.
- एकावेळी औषधाची एकच मात्रा (dose) घ्यावी
- रुग्ण औषध घ्यायला विसरला तरी नंतर एकावेळी दोन डोस घेऊ नये. शरीरात रक्त पातळ करणाऱ्या औषधांचे प्रमाण अतिशय वाढल्याने रक्तस्त्राव होण्याची शक्यता असते आणि त्यामुळे रक्तातील त्यांची पातळीही बदलते.
- औषध घेणे थांबवू नये
- अँस्पॅरीन घेऊ नये किंवा अँस्पॅरीन असलेली इतर उत्पादने डॉक्टरांनी लिहून दिल्याशिवाय घेऊ नये. प्रिस्क्रिप्शन शिवाय मिळणाऱ्या अनेक औषधांमध्ये अँस्पॅरीन असते. अँस्पॅरीनमुळे रक्तस्त्राव होण्याची शक्यता असते.
- ही औषधे सुरु असताना इतर औषधे (प्रिस्क्रिप्शन शिवाय मिळणारी अथवा डॉक्टरांनी लिहून दिलेली) आणि पुरक औषधे सुरु करू नयेत अथवा घेणे बंद करू नये.
- ही औषधे घेत असल्यास प्रथम डॉक्टरांस सांगावे . त्यानंतर इतर औषधे अथवा पुरक औषधे घ्यावी. काही औषधे अथवा पुरक औषधांमुळे अतिरिक्त रक्तस्त्राव होण्याची किंवा या रक्त पातळ करणाऱ्या औषधांचे कार्य सुरळितपणे न होण्याची शक्यता असते.

रक्त पातळ करणारी औषधे घेण्यातील धोके कोणते ?

अतिरिक्त प्रमाणात रक्त पातळ करणारी औषधे घेतल्यास मृत्यु संभवतो (Life threatening) रुग्णांस अतिरिक्त रक्तस्त्राव होणे किंवा मुत्रपिंड अथवा यकृतास हानी होण्याची शक्यता असते . रुग्णाने औषधाचा डोस घेतला नाही तर रुग्णांस रक्तात गुठळी होण्याचा धोका असतो . रक्तातील गुठळीमुळे हृदयविकाराचा झटका, पक्षाघात आणि इतर समस्या उद्भवू शकतात.

सुरक्षात्मक उपाय काय करावेत ?

- आरोग्य व्यवसायिकास उपचारापूर्वी आपण रक्त पातळ करणारी औषधे घेत असल्याची माहिती द्यावी. रुग्णांजवळ नेहमी तो घेत असलेल्या औषधांची यादी जवळ ठेवावी.
- रुग्णांनी नियमितपणे रक्त तपासणी करून घ्यावी. ज्यामुळे डॉक्टरांस किती प्रमाणांत औषध द्यावे हे ठरविता येईल. चाचण्यांनुसार डोसमध्ये बदल होऊ शकतात.
- ज्यामुळे जखम किंवा रक्तस्त्राव होऊ शकतो, अशा कृती करणे टाळावेत

- वारफारीन हे औषध सुरु असले तरी काही अन्न घटक ज्यामध्ये जीवनसत्व 'के' चे प्रमाण अधिक असते त्याचे सेवन केले असता रक्तातील गुठळ्या होण्याचे प्रमाण वाढते. त्यामुळे वारफारीन सुरु असतांना आहारात मोठे बदल करू नयेत.
- दररोज योग्य प्रमाणात जीवनसत्व 'के' आहारातून मिळाल्यास वारफारीनचा उत्तम परिणाम मिळतो. हिरव्या पालेभाज्या, ब्रोकोली, द्राक्ष आणि इतर अन्न पदार्थात जीवनसत्व 'के' असते. वारफारीन घेत असतांना काय आहार असावा याची माहिती घ्यावी.
- रक्त पातळ करणारी औषधे घेत असतांना मद्यपान करू नये. मद्यामुळे रक्तस्त्रावाची शक्यता वाढते.

रुग्णाने डॉक्टर/फार्मासिस्ट यांना केंव्हा भेटावे ?

- औषध घेण्यास विसरल्यास किंवा अधिक घेतल्यास
- त्यास मळमळ किंवा उलट्या होत असल्यास
- दांत घासतांना अथवा नाक शिंकरतांना रक्त आल्यास
- मलमूत्रात रक्त पडत असल्याचे अथवा त्यांचा रंग अधिक गडद झाल्याचे आढळल्यास
- गर्भधारणा झाल्यास

Reference: Micromedex's Care Notes System Online 2.0